

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на докторанта Даниел Йорданов Томов

Етимологичен анализ на думите за емоции в балканските езици

от

доц. д-р Биляна Михайлова

Като научен ръководител на докторант Даниел Томов (роден 1990 г.) не бих могла да изготвя становище за неговия дисертационен труд, без да кажа няколко уводни думи за него.

Познавам добре Даниел Томов още от първите му стъпки като студент, където се доказва като работлив и задълбочен човек, който с търпение и упоритост се отдаде на изучаването на сложната и богата на материя на балканистиката. През 2014 г. той завърши специалността *Балканистика*, а през 2015 г. започна докторантура по балканско езикознание с албански и румънски език. Доказателство за широките интереси на Даниел Томов е решението му да започне паралелно обучение в областта на политологията. Той владее добре балканските езици (румънски, албански и гръцки) и дори преподава румънски език в Професионалната гимназия с интензивно изучаване на румънски език „МихайЕминеску“ (София). От работата ми с докторант Томов съм впечатлена от неговата целеустременост (отказа се от престижна работа, за да има време да работи по доктората си), умението му да се вслушва в съвети и критика, отзивчивостта му към колегите от катедрата и студентите и най-вече от настойчивостта и търпението му при събиране на огромния материал за дисертационния му труд. Всички тези качества са предпоставка за успешното развитие на докторант Томов като учен през последните четири години, в които той постигна изключителен напредък. Темата за етимологичното развитие на думите за емоции в балканските езици, която избрахме заедно, се оказва твърде сложна задача. Смятам, че трудът, който днес Даниел Томов

защитава, е достоен отговор на истинското предизвикателство, пред което беше изправен, макар несъмнено да остават още много задачи и неясноти.

Дисертационният труд *Етимологичен анализ на думите за емоции в балканските езици* се състои от увод, шест глави и заключение. Уводът представя накратко целите и задачите на изследването, както и методологията, която ще бъде използвана: въз основа на сравнително-историческия метод и на етимологичен анализ да се изведат (наричан от него историко-етимологичен метод), систематизират и опишат съществуващите теории и хипотези за етимологията на основните балкански емоционални лексеми, да се обобщят моделите на семантично развитие, да се търсят общи балкански модели на семантично развитие. Корпусът от лексеми, които са изследвани, е изграден въз основа на етимологичните, тълковните и синонимните речници на балканските езици. Друга цел на работата е с помощта на теорията за концептуалната метафора да изведе, систематизира и опише общите концептуални метафори за *радост, гняв, страх, тъга* в изследваните езици. В *Първа глава* синтезирано и ясно са представени на първо място основните психологически концепции в областта на емоциите, а след това лингвистичните подходи към изследването им. Става ясно, че докторантът стъпва върху психологическата теория за базовите емоции, развивана от Пол Екман. По отношение на езиковедската методология докторантът съчетава на места умело, а другаде не толкова, историко-етимологичния анализ с теорията за концептуалната метафора.

Следващите четири глави са посветени на четири основни *емоции* *радост, гняв, страх* и *тъга*, а шеста глава под формата на *Addendum* изследва етимологията на думите за *срам*. Докторантът привежда различните етимологии на думите за емоции, които е почерпил от етимологичните речници на балканските езици и от други научни източници, анализира ги и се опитва да даде своята оценка за най-правдиво решение. За съжаление на места използването на научния апарат и изказът му не са напълно убедителни, но при все това главната цел на работата е изпълнена. Въз основа на изключително богат материал систематично е проведено сравнение на семантичния развой на думите за емоции в четирите балкански езика.

Макар Даниел Томов да смята, че съчетаването на историко-етимологичния подход с теорията за концептуалната метафора дава възможност за по-цялостно разглеждане на семантичното развитие на лексемите за емоции, аз не бих казала, че в труда му това съчетание е действително постигнато навсякъде, така че да доведе до по-сериозно обобщение.

Несъмнен принос на дисертацията е, че за първи път в историята на българското езикознание са разгледани систематично и последователно в етимологичен и съпоставителен план наименованията за основни емоции (*радост, гняв, страх, тъга*) и на емоцията *срам*. Съставен е богат лексикален корпус, който би могъл да послужи за основа на по-нататъшни изследвания. Установени са общи и културно-специфични модели в концептуализацията на емоциите в балканските езици, като те са онагледени с таблици за всяка емоция в отделните езици и с общи сравнителни таблици за четирите балкански езика. За общи модели на семантично развитие се смятат тези, които се откриват в поне два балкански езика:

- 3 общи модела за радост ← добър дял, съдба (бълг., алб., гр.); ←наслада (рум., гр.); ← достигам, постигам (алб., гр.);
- 3 общи модела за гняв ← мачкам, душа (бълг., алб.); ←запалвам (алб., гр.); ← свиреп, жесток (бълг., алб.)
- 4 общи модела за страх ←треса се (рум., алб., гр.); жесток, свиреп (рум., алб.); двоумя се, колеба се (рум., гр., алб.); ← пазя (през междинен стадий 'дебна' или 'грижа се, опасявам се') (бълг., рум.);
- 4 общи модела за тъга: ←паря, горя, лютя, горча (бълг., рум., алб.); ← притискам (бълг., гр.); ← разделяне, рязане (бълг., рум.; гр.); ← тегля, тежест (бълг., гр.).

Прави впечатление, че от установените 14 общи семантични модела в развитието на думите, обозначаващи емоциите радост, гняв, страх и тъга само 5 са засвидетелствани в 3 балкански езика, а нито един и в четирите.

Трудът би спечелил със задълбочаване на разсъжденията, произтичащи от съпоставката на етимологичния и най-вече семантичния анализ на думите за емоции в балканските езици. От значение е да се установят дали тези общи модели са специфични за балканските езици, как те като цяло се съотнасят с т. нар. *балкански картина на света*. Стъпки в тази насока са направени, но още много предстои да бъде свършено.

Списък с откритите технически грешки и фактологични неточности е предаден на докторанта, за да му послужи при подготовка на труда за печат.

В заключение искам отново да подчертая, че дисертацията на Даниел Томов *Етимологичен анализ на думите за емоции в балканските езици* представлява принос в лингвистичната балканистика, тъй като за първи път в нея са събрани и изследвани в етимологичен план думите за четирите основни емоции радост, гняв, страх и тъга. Надявам се, че този труд ще послужи за основа за по-нататъшните занимания на докторанта, и с убеденост ще гласувам с „ДА“ за присъждането на Даниел Томов на образователната и научна степен „доктор“.

София

доц. д-р Биляна Михайлова

Заприл 2019 г.